

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Збірник наукових статей

CURRENT ISSUES OF LAW AND SOCIO-ECONOMIC RELATIONS

Scientific Journal

Кропивницький
Kropyvnytskyi

WYŻSZA SZKOŁA
KSZTAŁCENIA
ZAWODOWEGO

BOLASHAQ
ACADEMY

Collegium
Balticum

ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
БІЗНЕС-КОЛЕДЖ
засновано в 1966 році

2023

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА
ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**
Збірник наукових статей

м. Кропивницький
2023 р.

Затверджено до друку Вченою радою Центральноукраїнського інституту розвитку людини Відкритого університету розвитку людини «Україна»
Протокол №6 від 4 травня 2023 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Олена Кравченко, кандидат філологічних наук;
Ольга Сухачова, кандидат економічних наук, доцент;
Олександр Жила, кандидат юридичних наук, доцент;
Ірена Маліновська доктор права;
Ольга Катарага, доктор юридичних наук;
Акилбек Кабжанов, кандидат юридичних наук, професор;
Ірина Ткаченко, кандидат юридичних наук;
Гжегож Закшевський, доктор права;
Іон Лопатенко, експерт вищої категорії;
Олександр Коломоєць, кандидат юридичних наук, доцент;
Якуб Куфель, доктор права;
Ольга Пугаченко, кандидат економічних наук, доцент,
Марек Супряк, dr. habil. з права;
Вікторія Гмиря, кандидат економічних наук, доцент

Актуальні питання права та соціально-економічних відносин: Збірник наукових статей. Кропивницький :ЦіРоЛ, 2023. 419 с.

У збірнику вміщено наукові статті, у яких відображено результати наукових досліджень у галузях юриспруденції, економіки, управління, соціально-психологічних, педагогічних, медико-біологічних наук. Розрахований на науковців, аспірантів, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, а також на всіх, хто цікавиться питаннями суспільно-економічного розвитку.

© Центральноукраїнський інститут розвитку людини Університету "Україна", 2023

© Pomerańian Higher School, Starogard Gdański (Польща), 2023

Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, (Польща), 2023

© Akademia Nauk Stosowanych Collegium Balticum w Szczecinie (Польща), 2023

© Uniwersytet Szczeciński, Szczecin (Польща), 2023

© Національний Центр Судових Експертиз Міністерства Юстиції Республіки Молдова, 2023

© Приватна установа «Академія «Bolashaq» (Казахстан), 2023

© Akademia Nauk Stosowanych im. prof. Edwarda Lipińskiego w Kielcach (Польща), 2023

© Społeczna Akademia Nauk w Kielcach (Польща), 2023

© Кропивницьке відділення Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, 2023

© Кіровоградський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, 2023

© Південне міжрегіональне управління Міністерства юстиції, 2023

© Черкаський державний бізнес-коледж, 2023

ЗМІСТ

Розділ 1

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ, ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА, КРИМІНОЛОГІЇ, КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ, ЦИВІЛЬНОГО, АДМІНІСТРАТИВНОГО, ФІНАНСОВОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Валентина Пупишева	
МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	10
М.В. Карчевський, В.А. Штанько, ChatGPT	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ДИСКУСІЇ.....	18
Владислав Федоренко	
ШЛЯХИ І МЕХАНІЗМИ ВІДРОДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ.....	28
Irena Malinowska	
PRZEMOC W RODZINE - ASPEKTY PRAWNO-KRYMINOLOGICZNE...	32
Olga Cataraga, Piotr Petcovici, Victoria Prisacaru	
SOME ASPECTS OF THE METHODOLOGICAL SUPPORT OF THE FORENSIC EXAMINATION OF DETERMINING THE LIMITATION PERIOD FOR THE EXECUTION OF DOCUMENTS.....	42
Akylbek Kabzhanov	
ILLEGAL LAW. PARADOXES OF LAW ENFORCEMENT PRACTICE OF THE NATIONAL LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	49
Роман Кірін	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВІДКРИТОСТІ МІСТ.....	55
Elżbieta Żywucka - Kozłowska	
WAR CRIMINAL'S PROFILE.....	65

Наталія Глинська	
НОРМАТИВНА СТРАТЕГІЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕЖИМУ PAPERLESS В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ.....	70
Ірина Ткаченко	
СТАН ЗЛОЧИННОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	83
Renata Włodarczyk	
KILKA REFLEKSJI NA TEMAT UCZESTNIKÓW ZGWAŁCENIA I KONSEKWENCJI TEGO PRZESTĘPSTWA.....	87
Пчеліна О.В., Пчелін В.Б.	
КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ АРЕШТУ МАЙНА	98
Ruslan Postica, Anatolie Lasai, Mariana Botezatu	
THE DISPARITY OF OCCUPATIONAL PROTECTION REGULATIONS WHEN DRAWING UP THE DOSSIER OF THE SEVERE AND FATAL ACCIDENTS AT WORK IN REPUBLIC OF MOLDOVA.....	107
Наталія Зарудна, Олександр Кундеус	
ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ СТВОРЕННЯ БІЗНЕСУ.....	114
Viorica Trifăuțan, Elena Gorincioi, Boris Nedbaliuc	
THE ROLE OF DIATOMS IN THE EVALUATION OF THE ECOLOGICAL STATUS OF AQUATIC ECOSYSTEMS AND THE DISCOVERY OF CRIMES.....	119
Юлія Панкеева	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	131
Elżbieta Ważna	
UWARUNKOWANIA PRAWNE PRACY ZDALNEJ DLA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W CZASIE PANDEMII COVID-19.....	136
Євген Чорний	
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	142
Marta Mordarska	
PRZEMOC W RODZINIE.....	147
І. В.Кріщак	
КРИМІНОТЕОЛОГІЯ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ТА СПЕКТР ЇЇ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	153
Микола Мар'ян	
МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	160
Букін М. П.	

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ МАЙБУТНІХ НАУКОВИХ ПОШУКІВ: НЕОБХІДНІСТЬ ПІДСИЛЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЮ СКЛАДОВОЮ.....	169
Lyubov Moshnyaga, Veronika Fedulova	
FOREIGN EXPERIENCE OF CRIMINALIZATION OF CRIMES AGAINST THE CONSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF NATIONAL SECURITY.....	173
Ірина Сівчук	
РОЗВИТОК СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	180
Віктор Гончар	
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ТРАНСПОРТНО-ТОВАРОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ У РАЗІ НЕМОЖЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ОГЛЯДУ КОЛІСНОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ВЕЛИЧИНИ МАТЕРАЛЬНОГО ЗБИТКУ, ЗАВДАНОГО ВЛАСНИКУ КТЗ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	183
Наталія Седова	
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ЗЛОЧИНЦЯ (КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ).....	190
Олексій Сова	
ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ПІСТОЛЕТІВ ТА РЕВОЛЬВЕРІВ КАЛІБРУ 4 ММ (ФЛОБЕР) ДЛЯ САМОЗАХИСТУ.....	199
Waldemar Cisowski	
PRZEMOC KOBIEТ W KONTEKŚCIE PRAWNYM I SPOŁECZNYM.....	203
Віталій Пахолівецький	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАНОВИЩА ЄВРЕЇВ НА ТЕРИТОРІЇ МІСТА ЄЛІСАВЕТГРАДА КІНЦЯ ХVІІІ - ХІХ СТОЛІТЬ	209
Ілля Бережний	
РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ ПРАВА.....	217
Ірина Брагіна	
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ.....	223
Аміна Ганбарова	
СІМ'Я МУСУЛЬМАНСЬКОГО ПРАВА.....	234
Аліна Гуржій	
ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	240
Ольга Дригула	
ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ «ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ».....	246

Артем Артеменко	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	254
Тетяна Корчемна	
ДОПИТ: ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ТА ФІКСУВАННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ. ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ.....	261
Альона Мелькумова	
ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА: ПОНЯТТЯ ТА ЙОГО ПРОЦЕС.....	267
Андрій Нипка	
ПРАВОУТВОРЕННЯ ТА ЙОГО СКЛАДОВІ.....	274
Вероніка Панасюк	
ФОРМУВАННЯ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЯК НАУКИ.....	283
Аліна Сергійчук	
ОСОБЛИВОСТІ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В АСПЕКТІ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПІД ЧАС СУДОВОГО ТА ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	293
Ярослава Тикул	
КРИМІНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВОЛІ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ	298
Наталія Циб, Наталія Седова	
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ РИСИ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК КРАЙНЬОЇ ФОРМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ	308
Володимир Пукасенко	
ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ.....	317

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Юлія Бондар, Діна Швиданенко	
СТРУКТУРА ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	331
Viktoriiia Hmyria, Sergii Poliakh	
DIGITALIZATION OF THE FINANCIAL MARKET AS AN INTEGRAL PART OF UKRAINIAN ECONOMIC DEVELOPMENT.....	337
Леся Кононенко	
ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ.....	340

Maksym Bohun	
SMART SPECIALIZATION AS AN INTEGRAL PART OF THE COUNTRY'S ECONOMIC DEVELOPMENT.....	347
Олена Остапенко	
КАНАЛИ КОМУНІКАЦІЇ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	351
Ольга Пугаченко, Євген Переверзєв	
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	356
А.В. Тарасюк, О.Є.Верін	
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МАРКЕТИНГУ.....	364
Алла Ткаченко, Антоніна Поліщук	
АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ	367
Катерина Шевченко, Георгій Абашидзе	
ВИЗНАЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ ЗМІСТУ ТЕРМІНУ «ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЄКТ» У ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛАХ.....	372
Юлія Кваша	
АНАЛІЗ ПОСЛУГ ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	385
Юрій Паливода	
ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РІШЕННЯ ПРО СТВОРЕННЯ ОСББ.....	392
Діана Постолюк	
ВПЛИВ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	398
Богдан Руденко	
ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ.....	401
Марина Свірень, Тетяна Хлистул	
РИЗИКИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ.....	404
Вікторія Шапран, Владислав Терещенко	
ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: СУТЬ ПОНЯТТЯ, МІСЦЕ І РОЛЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	409
Світлана Кушнерова, Вікторія Зеленська	
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОВОЄННА ВІДБУДОВА» ТА ЙОГО АНАЛОГІВ У ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛАХ.....	420

Розділ 3

СУЧАСНІ МОДЕЛІ, СТРАТЕГІЇ, ТЕХНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ

Олександр Черненко	
ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: МОЖЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО МАРКЕТИНГУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ТОРГІВЛІ.....	430
Ana-Maria Cisleanu	
INFLUENCE OF DEFORESTATION ON THE FAUNA OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA.....	438
Сергій Барановський	
МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	445
Дар'я Білякова, Олександр Черненко	
ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СЛУЖБИ МАРКЕТИНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	450
Євген Мартинюк, Євген Переверзєв	
СУТЬ ТА ПРИНЦИПИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ.....	458
Олександра Додіна	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ.....	464
Яна Неклега, Олександр Черненко	
УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИЗИКУ.....	469
Валентин Руських	
ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	474

Розділ 4

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК: ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИЙ АСПЕКТ

Оксана Калюжна	
ВПЛИВ ТРАДИЦІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУХНІ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ.....	482
Оксана Бабич	
ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	486

Анастасія Терещенко	
ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТА ВІКОВІ КРИЗИ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ.....	492
Андрій Касьяненко, Оксана Бабич	
ВІРУСНІ ЗАХВОРЮВАННЯ ТА ПАНДЕМІЇ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА.....	498
Анастасія Белих	
МАНІПУЛЯЦІЯ ЛЮДЬМИ ЯК ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО.....	504
Віолета Чабанова	
ОЗДОРОВЧИЙ ВПЛИВ ПЛАВАННЯ	509

Розділ 5

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Ірина Кузьміна	
РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ.....	513
Наталя Мильніченко	
ДЕРЖАВНА МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	521
Олександр Ломака	
МОВНА СИТУАЦІЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ НА КІРОВОГРАДЩИНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ	527
Олена Соменко	
ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ВІД НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	534
Ольга Гринчук, Наталя Мильніченко	
УНІФІКАЦІЯ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ДОКУМЕНТІВ.....	539
Людмила Деміч, Олена Кравченко	
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОКУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК.....	544
Ярослава Смірнова, Наталя Мильніченко	
ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ В ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ.....	548

Вікторія Ісупова, Олена Соменко	552
ФАКТЧЕКІНГ СТАТИСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ЖУРНАЛІСТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	
Карина Стаднікова, Наталя Мильніченко	
ЕКСПЕРТИЗА ЦІННОСТІ ДОКУМЕНТІВ В ДІЛОВОДСТВІ.....	558
Ангеліна Калич, Олена Кравченко	
ОСОБЛИВОСТІ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	563
Марина Нельга, Олена Кравченко	
КОНЦЕПЦІЯ ГАЗЕТНОГО ВИДАННЯ ТА ЇЇ ВТІЛЕННЯ В ОНЛАЙН-ВЕРСІЇ ГАЗЕТИ.....	568
Діана Підгаєцька, Олена Кравченко	
ФУНКЦІОНУВАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ЖАНРІВ У СУЧАСНІЙ ПРЕСІ.....	572
Марія Асріян, Олена Кравченко	
КОМУНІКАТИВНИЙ ПРОСТІР В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	578

УДК 343.1

КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ АРЕШТУ МАЙНА

Пчеліна О.В.,

Харківський національний університет
внутрішніх справ, професор кафедри
кримінального процесу та організації
досудового слідства;

Пчелін В.Б.,

Харківський національний університет
внутрішніх справ, професор кафедри
поліцейської діяльності та публічного
адміністрування

Здійснено аналіз положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК України, законів України, які регламентують накладення арешту на майно в кримінальному провадженні.

Ключові слова: арешт майна, кримінальне процесуальне законодавство, кримінальне провадження, накладення арешту, заходи забезпечення кримінального провадження.

Під час досудового розслідування кримінальних правопорушень перед слідчим, дізнавачем, детективом стоїть завдання не тільки зі з'ясування всіх обставин учинення протиправного діяння та встановлення осіб, які їх скоїли, а й забезпечення дієвості кримінального провадження. Тобто мова йде про створення сприятливих для досудового розслідування умов, які дозволяють оптимізувати діяльність з доказування та вирішити завдання кримінального провадження. Зокрема, одним із способів такої оптимізації є можливість застосовувати заходи забезпечення кримінального провадження, як приклад, для забезпечення відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди, припинення протиправної діяльності та збереження речових доказів. У контексті наведеного актуальним є питання про належне кримінальне процесуальне врегулювання підстав і порядку накладення арешту на майно.

Питання про сутність, ознаки та систему заходів забезпечення кримінального провадження, а також процесуальний порядок застосування окремих із них, у тому числі арешту майна, неодноразово досліджуються у працях багатьох учених: О.В. Авраменка, Д.С. Бикова, Р.І. Благуги, І.В. Гловюк,

А.В. Дрозд, В.А. Завтура, О.В. Капліної, А.С. Котової, М.В. Лепей, В.В. Михайленка, В.І. Фаринника, А.Я. Хитри й інших. Однак, незважаючи на вагомий внесок науковців у виокремлену царину, чимало питань досі залишаються дослідженими фрагментарно. Тому метою представленої наукової праці є характеристика кримінальної процесуальної регламентації арешту майна.

Накладення арешту на майно в кримінальному провадженні є процесуальною дією, яка полягає в тимчасовому позбавленні за ухвалою слідчого судді або суду права на відчуження, розпорядження та/або користування вказаним майном з метою забезпечення дієвості цього провадження. Мова йде про застосування заходу забезпечення кримінального провадження, а саме – арешту майна. Відповідно діяльність із застосування вказаного заходу регулюється положеннями чинного кримінального процесуального законодавства України, адже як зазначається в ч.1 ст.1 Кримінального процесуального кодексу (далі –КПК) України порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України. При цьому кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК та інших законів України [1].

Конституція України є Основним Законом, який має найвищу силу в нашій державі. Більше того, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Зокрема, в ст. 41 Основного Закону закріплено право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. При цьому як гарантія вказаного права законодавець наголошує на тому, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Право власності, будучи конституційним правом, не може бути обмеженим, крім випадків, передбачених Конституцією України. Проте допускається можливість конфіскації майна виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Разом із тим на конституційному рівні закріплюється право кожного захищати свої права і свободи, в тому числі право власності, в суді шляхом оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, зокрема органів досудового розслідування чи прокурора, слідчого судді [2].

Згідно зі ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [2]. Відповідно загальні засади та процесуальний порядок

накладення арешту на майно в кримінальному провадженні регламентуються її положеннями міжнародно-правових актів, ратифікованих Україною.

Основними міжнародними правовими актами, за допомогою яких регулюється діяльність з арешту майна в кримінальному провадженні є:

- Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, визначає заходи, які повинні вживатися на національному рівні, та принципи міжнародного співробітництва в цій сфері, особливості здійснення прелімінарних заходів, конфіскації тощо [3];

- Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173), в якій зазначається перелік корупційних злочинів, шляхи співробітництва із національними органами та між ними, заходи по сприянню збиранню доказів і конфіскації доходів, засади та заходи міжнародного співробітництва під час розслідування корупційних кримінальних правопорушень [4];

- Рамкове Рішення Ради 2001/500/ЮВС від 26.06.2001 про відмивання грошей, виявлення, розшук, заморожування, арешт і конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом, передбачає обов'язок кожної держави-члена вжити необхідних кроків для забезпечення того, щоб її законодавство та процедури в сфері конфіскації доходів від злочинів також давали змогу, принаймні у разі неможливості арешту відповідних доходів, конфіскувати власність, вартість якої є еквівалентною сумі таких доходів, як через суто внутрішні провадження, так і через провадження, порушені на запит іншої держави-члена, в тому числі на запити щодо забезпечення виконання іноземних наказів про конфіскацію [5];

- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції визначає заходи щодо недопущення відмивання коштів, зокрема кожна Держава-учасниця повинна забезпечити здатність адміністративних, регулятивних, правоохоронних та інших органів, які ведуть боротьбу з відмиванням коштів (у тому числі і судових органів, коли це відповідає внутрішньому праву) здійснювати співробітництво й обмін інформацією на національному та міжнародних рівнях, що встановлюються її внутрішнім правом, і з цією метою розглянути питання про створення підрозділу з фінансової розвідки, який буде діяти як національний центр для збирання, аналізу та поширення інформації, що стосується можливих випадків відмивання коштів (п. b ч. 1 ст. 14). У ст. 31 зазначеного нормативно-правового акта визначаються засади призупинення операцій (заморожування), арешту і конфіскації [6];

- Рамкове рішення Ради 2005/212/ЮВС від 24.02.2005 про конфіскацію доходів, засобів і власності, одержаних злочинним шляхом, передбачає, що кожна держава-член вживає необхідних заходів, щоб мати змогу здійснювати повну чи часткову конфіскацію засобів та доходів від кримінальних злочинів, що караються

позбавленням волі на строк від одного року, або власності, вартість якої відповідає таким доходам. Щодо податкових злочинів, для стягнення з правопорушника доходів від злочину держави-члени можуть застосовувати інші процедури, ніж кримінальні [7];

- Рішення Ради 2007/845/ІНА від 06.12.2007 щодо співпраці між відомствами з повернення активів держав-членів у сфері відстеження та ідентифікації доходів або іншої власності, пов'язаної зі злочинами, передбачає створення або призначення національного офісу з повернення активів з метою сприяння відстеженню та ідентифікації доходів, отриманих злочинним шляхом, та іншого майна, пов'язаного зі злочинним діянням, яке може стати об'єктом розпорядження про замороження, арешт або конфіскацію, видане компетентним судовим органом під час кримінального або, наскільки це можливо відповідно до національного законодавства відповідної держави-члена, цивільного процесу [8];

- Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму передбачає вживання на національному рівні кожною зі Сторін таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб вона могла конфіскувати знаряддя й засоби злочину та доходи або майно, вартість якого відповідає таким доходам, та відміте майно [9];

- Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/42/ЄС від 03.04.2014 про заморожування та конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом, в Європейському Союзі, в якій запропоновано розширити існуюче поняття доходів, одержаних злочинним шляхом, включаючи в нього як прямі доходи від злочинної діяльності, так і будь-які непрямі вигоди, в тому числі подальше реінвестування або трансформацію прямих доходів [10].

Основні засади та порядок накладення арешту на майно в кримінальному провадженні визначені в КПК України. Зокрема, в ч.1 ст.16 указанного нормативно-правового акта зазначається, що позбавлення або обмеження права власності під час кримінального провадження здійснюється лише на підставі вмотивованого судового рішення, ухваленого в порядку, передбаченому КПК України. Також у ст.64² КПК України зазначається, що іншим учасником кримінального провадження може бути третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Крім того, в ст.91 КПК України визначено перелік обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, серед яких виокремлено, зокрема, вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення

кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення; обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Також у КПК України наводиться визначення речових доказів, до яких відносяться й предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення (ст. 98), встановлюються вимоги до зберігання речових доказів і документів та вирішення питання про спеціальну конфіскацію (ст. 100) [1].

Види заходів забезпечення кримінального провадження та загальні правила їх застосування визначені в ст. ст. 131, 132 КПК України; процесуальний порядок арешту майна – главі 17 КПК України; особливості оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування при вирішенні питання про накладення арешту на майно – главі 26 КПК України; особливості розшуку, арешту і конфіскації майна на підставі запиту про міжнародну правову допомогу – ст. 568 КПК України [1].

Окрему групу нормативно-правових актів, що регулюють накладення арешту на майно в кримінальному провадженні становлять інші закони України. Останні визначають як основні завдання та повноваження правоохоронних органів, у системі яких функціонують органи досудового розслідування, та інших органів, зокрема уповноважених виявляти, розшукувати та управляти активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, так і особливості пошуку активів, одержаних злочинним шляхом, і накладення на них арешту, організації взаємодії та міжнародного співробітництва під час такої діяльності.

Серед інших законів України, що регламентують накладення арешту на майно в кримінальному провадженні слід виокремити наступні.

1. Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності та права підрозділів, які здійснюють таку діяльність, в тому числі спрямовані на пошук і виявлення доходів, одержаних злочинним шляхом [11].

2. Закон «Про Службу безпеки України» визначає, що у разі проведення заходів щодо боротьби з тероризмом і фінансуванням терористичної діяльності Служба безпеки України, її органи і співробітники мають, зокрема, право ініціювати в судовому порядку питання надання доступу до активів, що пов'язані з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням, за зверненням особи, яка може документально

підтвердити наявність виняткових умов, викладених у відповідних резолюціях Ради Безпеки ООН, або потреби в покритті основних та надзвичайних витрат; тощо (ч. 2 ст. 25) [12].

3. Закон «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» в ст. 64 закріплює порядок накладення арешту або встановлення іншого обмеження на право розпорядження майновими правами у системі клірингового обліку [13].

4. Закон «Про Національне антикорупційне бюро України» встановлює, що Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) задля протидії кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції: вживає заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, віднесених до підслідності НАБУ, здійснює діяльність щодо зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт; т. п. [14].

5. Закон «Про Національну поліцію», який закріплює принципи діяльності поліції при виконанні своїх завдань, зокрема протидії злочинності; визначає її повноваження, в тому числі здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності; встановлює право використовувати поліцією інформаційних ресурсів тощо [15].

6. Закон «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» визначає правові й організаційні засади діяльності з виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Зокрема, зазначається, що Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Національне агентство) взаємодіє з органами досудового розслідування, прокуратури та суду шляхом: виконання звернень слідчого, детектива, прокурора, слідчого судді, суду з питань виявлення, розшуку, проведення оцінки та управління активами, а також щодо виконання рішень іноземних компетентних органів про накладення арешту та конфіскацію активів; сприяння у розшуку належних приміщень, майданчиків для зберігання активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави і щодо яких управління не здійснюється Національним агентством; надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань, пов'язаних з виявленням, розшуком, проведенням оцінки та управлінням активами. Крім того,

Національне агентство формує та веде Єдиний державний реєстр активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні (Розділ IV) [16].

7. Закон «Про Державне бюро розслідувань», згідно з яким Державне бюро розслідувань (далі – ДБР) відповідно до покладених на нього завдань та у межах своєї компетенції уповноважене вживати заходи щодо відшкодування завданих державі збитків і шкоди, забезпечувати можливості для конфіскації коштів та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, у порядку, визначеному законодавством; вживати заходи для повернення в Україну з-за кордону коштів та іншого майна, одержаних внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності ДБР; т. п. [17].

8. Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» визначає правовий механізм запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Зокрема, відповідно до ст. 23 названого нормативно-правового акта на суб'єкта первинного фінансового моніторингу покладається обов'язок зупинити фінансові операції у разі виникнення підозри, що вони містять ознаки вчинення кримінального правопорушення, визначеного КК України. При цьому в разі накладення у порядку, встановленому КПК України, арешту на рахунки клієнта, операції по яких зупинено, суб'єкт первинного фінансового моніторингу інформує про це спеціально уповноважений орган у день надходження для виконання ухвали суду про арешт майна із зазначенням її номера та дати [18].

9. Закон «Про Бюро економічної безпеки України» визначає правові основи організації та діяльності Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ). Зокрема, задля забезпечення виконання завдань з протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави, вказаний центральний орган виконавчої влади уповноважений здійснювати оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у межах передбаченої законом підслідності; здійснювати інформаційно-пошукову та аналітично-інформаційну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності БЕБ; здійснювати інформаційну взаємодію з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами судової влади, іншими державними органами, підприємствами, установами та організаціями, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями; збирати, обробляти та аналізувати інформацію щодо кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності; залучати в межах компетенції у передбачений

законодавством спосіб, у тому числі на договірних засадах, кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців; здійснювати міжнародне співробітництво з компетентними органами іноземних держав на підставі законів та міжнародних договорів України; витребувати та одержувати у встановленому законом порядку від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій інформацію, необхідну для виконання повноважень БЕБ; використовувати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників на підставах та в порядку, встановлених законом, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності таких відносин; укладати договори відповідального зберігання з підприємствами, установами, організаціями з метою зберігання речових доказів, вилучених у ході досудового розслідування, які потребують особливих умов зберігання [19].

Отже, кримінальна процесуальна регламентація накладення арешту на майно в кримінальному провадженні здійснюється Конституцією України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК України та іншими законами України. Підзаконні нормативно-правові акти не є складовою кримінального процесуального законодавства, а значить регламентують не процесуальні, а організаційно-тактичні аспекти накладення арешту на майно в кримінальному провадженні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
2. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом: конвенція Ради Європи від 08.11.1990. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. Стор. 304.
4. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією: конвенція Ради Європи від 27.01.1999 № ETS 173. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 47-48.
5. Про відмивання грошей, виявлення, розшук, заморожування, арешт і конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом: Рамкове Рішення Ради від 26.06.2001 № 2001/500/ЮВС. *Офіційний вісник Європейських Співтовариств*. 2001. L 182. Стор. 1.
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: конвенція Організації Об'єднаних Націй від 31.10.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 49.

7. Про конфіскацію доходів, засобів і власності, одержаних злочинним шляхом: Рамкове рішення Ради від 24.02.2005 № 2005/212/ЮВС. *Офіційний вісник Європейських Співтовариств*. 2005. L 68. Стор. 49.

8. Council Decision 2007/845/JHA of 6 December 2007 concerning cooperation between Asset Recovery Offices of the Member States in the field of tracing and identification of proceeds from, or other property related to, crime. *EUR-Lex: an official EU website*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32007D0845>.

9. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: конвенція Ради Європи від 16.05.2005. *Офіційний вісник України*. 2011. № 41. /№ 95, 2010, ст. 3374/. Стор. 163. Ст. 1705.

10. Про заморожування та конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом, в Європейському Союзі: Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/42/ЄС від 03.04.2014. *EUR-Lex: an official EU website*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/42/oj>.

11. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

12. Про Службу безпеки України: закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.

13. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268.

14. Про Національне антикорупційне бюро України: закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051.

15. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

16. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: закон України від 10.11.2015 № 772-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 1. Ст. 2.

17. Про Державне бюро розслідувань: закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 6. Ст. 55.

18. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: закон України від 06.12.2019 № 361-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 25. Ст. 171.

19. Про Бюро економічної безпеки України: закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 23. Ст. 197.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА
ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**
Збірник наукових статей

*Матеріали подано в авторській редакції.
За зміст матеріалів відповідальність несуть автори*

*Адреса редакції: м. Кропивницький, вул. Андрія Матвієнка, 1А
Відповідальний редактор О.В. Кравченко
E-mail: olenakravchenko2017@gmail.com*